

Soru-Cevap

Kur'an'dan Hüccet Olarak Sayılan Husus, Bize Mütevatir Olarak Nakledilendir

Tarık Mahmud'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Faziletli Şeyhim, Allah size daima sağlık ve sıhhat versin ve sizi, güçlü ve muttaki Müslümanlarla desteklesin ve sizin ellerinizle zafer nasip etsin. Amin, ya Rabbel âlemin.

Faziletli Şeyhim, ben alimlerin kitaplarında, Abdullah İbn Mesud ve müminlerin annesi Aişe Radiyallahu Anhum gibi bazı sahabelerin, rivayet ettikleri metinleri ve bu metinleri Kur'an ayeti olarak kabul ettiklerini ancak bunların benimsenmediğini ve Kur'an'dan kabul edilmediğini okuyorum; çünkü bunlar, Ahad haber olarak varit olmuştur ve Kur'an'ın, subutu zanni olmasından dolayı Ahad haberle sabit olmadığı bilinmektedir.

Ancak bu nâssların, sika-güvenilir, adil ve zabt olan birinin lisanı üzerinden varit olduğu halde nasıl bu metinlerle muamele ediyoruz; zira bu nâsslar, tevatür olarak sabit olmasa da zannı galip olarak sabit olmuştur; peki bunlar, kendisinden şerî hükümlerin istinbat edildiği şerî nâsslar gibi fakihlerin ve müçtehitlerin çalışmalarında itibar ettikleri nâsslar mıdır yoksa bunlara hiç varit olmamış gibi mi itibar edilmektedir?

Allah sizi mübarek kılsın, uzattığım için özür dilerim.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Bizim için yapmış olduğunuz güzel duanızdan dolayı Allah sizden razı olsun ve biz de size daha hayırlısıyla dua ediyoruz.

Kur'an-ı Kerim hakkındaki sorunuz açısından olana gelince; cevap vermeden önce kitaplarımızda geçen aşağıdaki hususları aktarıyorum:

1- İslami Şahsiyet kitabının üçüncü cildindeki “Kur'an'dan Hüccet Olarak Sayılan Husus” bölümünde aşağıdaki şekilde geçmektedir:

[Kur'an'dan bize ancak mütevatir olarak nakledilen ve Kur'an'dan olduğunu bildiğimiz hüccet olur. İbni Mesud'un mushafı ve diğerleri gibi bize ahad olarak ulaşanlar ise hüccet sayılmazlar; Çünkü Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem kendisine indirilen Kur'an'ı sözleri kesin hüccet sayılan bir topluluğa öğretmek ve yazdırmakla mükellefti. Sözleri kesin hüccet sayılan topluluğun ise Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den işittiklerini nakletmemek hususunda birleşmeleri düşünülemez. Kur'an'dan sözleri kesin hüccet sayılan bir topluluk tarafından nakledilmeyen bir şey varsa o ancak ahad olarak nakledilmiştir ve ona itibar edilmez. Çünkü o, naklinde tek kalmış olması nedeni ile Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sorumlu tutulduğu şeklin dışındadır ve Kur'an'ın, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den alınış şekline muhalif olarak gelmiştir. Çünkü sözleri kesin hüccet konumunda olan Müslümanlardan bir grubun Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den Kur'an olarak aldıklarını ezberlemelerinin yanı sıra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Kur'an'ın yazılmasını da emrediyordu. Bu nedenledir ki Kur'an'dan bir şeyin nakli konusunda, tek kişinin münferit kalması veya sözleri kati hüccet

olmayacak bir sayının olması imkânsızdır. **Dolayısıyla Kur'an'dan ahad olarak nakledilen şey, mutlak olarak hüccet olmaz.**]

- Yine aynı kaynakta aşağıdaki şekilde geçmektedir:

[... Mushafların ihtilafına gelince onlardan ahad yoluyla gelenler Kur'an değildir, hüccet de olmazlar. Onlardan mütevatir yolla gelenler Kur'an'dır ve hüccet sayılır. Öyleyse mesele mushafla alakalı değildir. Mushafın içerisinde yer alan ayetler ile alakalıdır. Eğer ayetler Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den mütevatir olarak nakledilmişse yani tevatür sayısına ulaşan yani sözleri hüccet sayılan bir topluluk Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den almışsa Kur'an'dan sayılır ve hüccet olur. Böyle değilse Kur'an'dan sayılmaz. Bunun içindir ki Osman Mushafı'nın tamamı Kur'an'dır. Çünkü içerisinde yer alan ayetlerin tamamı, sözleri kesin hüccet olan bir topluluk tarafından mütevatir olarak nakledilmiştir. **İbni Mesud'un Mushafı'na gelince onun içerisinde ancak mütevatir olarak nakledilen ayetler Kur'an'dan sayılır.** فصيام ثلاثة أيام متتابعات. **“Üç gün peş peşe oruç tutulması gerekir.”** **gibi ahad olarak nakledilenler Kur'an'dan sayılmaz ve hüccet olmazlar.**

Böylece Kur'an hafızları ve Sahabe Radiyallahu Anhum'un mushafları hakkında ortaya konan itirazlar reddolunur. Sabit olur ki mütevatir olarak nakledilen Kur'an, ahad olarak nakledilen Kur'an'dan değildir. Dikkat edilmesi gereken bir husus da şudur: Kur'an, vahiy inerken şahit olanlar tarafından Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den nakledilmiştir ve hıfzedilmesi yanı sıra yazılmıştır. Sahabe Radiyallahu Anhum Kur'an'ı Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den rivayet etmemişler, aynen nakletmişlerdir. Yani vahyin indirdiğini ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yazılmasını emrettiğini aynen nakletmişlerdir. Hadis ise böyle değildir. Hadis söylenirken ve rivayet edilirken yazılmamıştır. Hadisin yazılması ve toplanması ancak Tabe-ut Tabiin Dönemi'nde olmuştur. Fakat Kur'an, vahyin indiği anda kayda geçmiş, kitap haline getirilmiş ve Sahabe Radiyallahu Anhum inen vahyin bizzat aynısını nakletmiştir. Bu nedenledir ki “Sahabe, Kur'an'ı bize naklen ulaştırmıştır.” denilir.]

2- İslami Şahsiyet kitabının üçüncü cildindeki “Nâsıh ve Mensûh” bölümünde şöyle geçmektedir:

[İkinci yol ise kastedilenin, ayetin tilavetinin neshedilmesi değil ayetin hükmünün neshedilmesidir. Bu, cumhurun seçtiği ve itimat edilen sözdür. Bu sözü, Kur'an ayetlerinin tamamının kati delille tespit edilmiş olması teyit etmektedir. Kati delil ile tespit edilmemiş olan ayet, Kur'an'dan sayılmaz. Kur'an ayetlerinden bir ayetin tilavetinin neshedildiği kati delil ile sabit olmamıştır. Tilavetinin neshedildiğinin varlığına dair zanni delilin ileri sürülmesinin nesh sayılması bakımından bir kıymeti yoktur. Çünkü kati olan, zanni olan ile neshedilmez, sadece kati olan ile benzeri ile ya da onun üstünü ile neshedilir. Tilavetin neshedildiğine dair de bir kati delil ileri sürülmemiştir. İşte bu kastedilenin; tilavetin değil, hükmün neshedilmesi olduğunu teyit etmektedir.]

Yine aynı kaynakta aşağıdaki şekilde geçmektedir:

[Kur'an'ın tilavet olarak neshedilmesine gelince bu yasaktır. Meydana gelmesi de kati delille tespit edilmemiştir. Bunun caiz olmayışının delili, neshin caiz oluşunun kendisi ile tespit edildiği ayettir. Ayet şöyledir: نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا **“Biz bir ayeti nesheder (hükmünü yürürlükten kaldırır) veya onu unutturursak mutlaka daha iyisini ve benzerini getiririz.”** [Bakara Suresi 106] Kur'an; içinde herhangi bir zıtlık, farklılık olmaksızın tamamı hayırlıdır. Ayetin neshedilmesinden kastedilen Levh-u Mahfuz'dan silinip yok edilip yerine başkasının yazılması olsaydı “hayırlı oluş” vasfı gerçekleşmiş olmazdı. Dolayısıyla “ayetin neshedilmesinin” manası, ayetin değil hükmünün neshedilmesi olmaktadır. Ayrıca Kur'an'ın indirilişi, korunması ve yazılışı tevatür yoluyla tespit edilmiştir. Bu şekilde Kur'an'a iman etmek akidedir. Akide ise ancak sübutu ve delaleti kesin delilden alınır. **Kur'an'ın tilavet olarak neshinin caiz olduğuna delalet eden bir kesin delil gelmemiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın tilavet olarak neshedilmesi caiz olmaz. Kur'an'ın tilavet olarak neshinin vuku bulmadığına gelince, bunun delili, kesin delille sabit bir ayetin neshedilmiş olduğunu tespit eden kesin bir delilin gelmemesidir.** Bu hususta geçen bazı rivayetlere gelince; onlardan birkaçı şöyledir: Zeyd Bin Sabit'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنَيَا قَالَ عَمْرُ: لَمَّا أَنْزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ: أَكْتَنِبُهَا **“Yaşlı erkek ve yaşlı**

kadın zina ettiklerinde onları kesinlikle recmedin. Bunun üzerine Ömer dedi ki: Bu indirilince Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gittim ve O'na: Bunu bana yazdır, dedim." [Ahmed tahrir etti.] Aîşe Radiyallahu Anhâ'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: كَانَ فِيمَا أَنْزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ عَشْرُ رَضَعَاتٍ مَعْلُومَاتٍ يُحَرِّمْنَ، ثُمَّ نُسِخْنَ بِخَمْسِ مَعْلُومَاتٍ **"Kur'an süt akrabalığından haram kılınan on sınıfı belirten ayet indirdi. Sonra beş sınıf ile diğerlerini neshetti."** [Müslim tahrir etti.] Ubeyy Bin Ka'b ve İbni Mesud'dan şöyle okudukları rivayet edilmiştir: فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مُتَتَابِعَاتٍ **"Üç gün peş peşe oruç tutulması gerekir."** Rivayet edildiğine göre; Ahzab Suresi, Bakara Suresi ile aynı uzunlukta idi. Sonra bir kısmı neshedilmiştir. **Bütün bunlar ve benzerleri ahad haberlerdir. Kesin olanın neshedildiğine dair bunlardan hüccet getirilmez. Çünkü bu rivayetler, zannî haberlerdir. Kesin olan, zannî olan ile neshedilmez. O ancak kesin olan ile neshedilir. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen ayetlerin indirildiği, kesin delil ile tespit edilmelidir ki onların Kur'an'dan olduğuna itikat edilsin. Sonra da onların neshedildiği kesin delille tespit edilmelidir. Bu asla vuku bulmamıştır. Buna binaen Kur'an'ın tilavet olarak neshedilmesi vuku bulmamıştır.**

3- Buna binaen sorularınızın cevapları aşağıdaki şekildedir:

a- Kur'an-ı Kerim şu şekilde tarif edilmiştir: ("Cibril" Aleyhisselam'ın vahiy aracılığıyla lafzen ve manen mucize olarak Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e indirilen, tilavetiyle ibadet edilen ve bize mütevatir olarak nakledilen Allah'ın kelamıdır.) Dolayısıyla efendimiz Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e indirilen Kur'an bize, Mushaf'ın kapakları arasında mütevatir olarak nakledilmiştir. Bu tarif, tamamen Osman Radiyallahu Anh'ın, Mushafına intibak etmektedir; yani Râşid Halife Osman İbn Affan zamanında, Ebu Bekir Radiyallahu Anh'ın Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in önünde yazıldığı şekilde topladığı Mushaf'ın birkaç kopyasını çektiği, Osman'ın kopyasını çektiği nüshaları Müslümanların şehirlerine gönderdiği ve kitaplarımızda detaylı bir şekilde açıkladığımız gibi Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sahabesinin üzerinde icma ettiği Mushaf'a intibak etmektedir...

b- Bu da İbn Mesud ve diğerlerinin Mushafı gibi Kur'an'dan bize ahad olarak nakledilenler Kur'an olmadığı ve bir hüccet de olmadığı anlamına gelmektedir. Aynı şekilde sünnetten de değildir; çünkü o, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hadisi olarak değil Kur'an olarak rivayet edilmiştir. Dolayısıyla sünnet olmadığı sürece, şerî hükümlerde ve şerî delillerden istinbat edilmesi gereken diğer hususlarda delil olarak getirilmesi caiz değildir.

c- Kur'an'ın bu tür rivayetlerle ve şaz olan kıraatlerle okunması doğru değildir. Bu işaret edilen husustan, H. 18 Zilkade 1434 M. 24 Eylül 2013 tarihli soru-cevapta bahsetmiştik ki orada şöyle geçmektedir:

[Mütevatir dışındaki kıraatler ile Kur'an okumaya gelince, ister Osman Radiyallahu Anh'ın Mushaf'ına uygun düşsün isterse düşmesin okumak caiz değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim değildir. Sadece Rasalullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den mütevatir olarak nakledilenler Kur'an'dır.]

d- Bu metinler Kur'an olarak ahad haber şeklinde rivayet edildiği sürece Kur'an'dan olduğu sabit olmadığı gibi sünnet olarak rivayet edilmediğinden dolayı Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sünnetinden de sayılmaz. Bu yüzden onun delalet edebileceği tek şey, sahabenin Kur'an'ı tefsir etmesi ve açıklaması babından olmasıdır; yani bunu rivayet eden sahabenin, bu ziyade ve kıraatle ilgili ayetin anlamına açıklarken söylediği bir söz sayılmasıdır. Yani sahabe ayeti okudu, sonra ayet ile onun tefsirinin arasını ayırmadan ayeti tefsir etti, dolayısıyla tefsirin bir kısmı hemen akabinde nakledildiği için dinleyen de onu Kur'an'dan zannetti. Oysa o, Kur'an'dan değildir, aksine sahabenin kendi görüşüne göre yaptığı bir tefsirdir. Dolayısıyla bu, ancak bu şekilde yorumlanabilir ve hiçbir şekilde bunun ötesine geçilemez. Örneğin İbn Mesud'un, فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مُتَتَابِعَاتٍ **"Üç gün peş peşe oruç tutulması gerekir"** hadisini **"peş peşe"** ziyadesiyle okuması İbn Mesud'un, yemin kefareti orucunda peş peşe olmasının vacip olduğunu açıkladığı sözüdür; yani ziyade, İbn Mesud Radiyallahu Anh'ın görüşüne göre peş peşe olmasının hükmüne yönelik bir açıklaması olmaktadır. Dolayısıyla bu, sahabenin içtihadından ve anlayışından başka bir şey olmayıp sünnetten şerî delil hükmünü almaz.

e- Buna göre Kur'an-ı Kerim'in kesin nâssıyla çelişen tüm ahad (haberlerin) metnine bakılır:

- Şayet senedi zayıfsa, zayıf olmasından dolayı reddedilir.
- Şayet senedi sahihse, kesin olana aykırı olmasından dolayı dirayeten reddedilir.

4- Bilginiz olsun diye bu tür hususlar hakkında Müslüman fakihlerin bazı kitaplarında geçenlerden bahsedeceğim:

a- Mevsuatü'l-Fıkhiyye el-Kuvettiyye'nin (11908. sayfasında) aşağıdaki şekilde geçmektedir:

[Kur'an, bize Mushaf'ın kapakları arasında mütevatir olarak nakledilen ve Mushaf'ta kayıtlı olandır; çünkü Sahabe Radiyallahu Anhum Kur'an'ı nakletme ve başka şeylerden soyutlama noktasında aşırı özen göstermişler, hatta ona bir başka bir şey karışmasını diye onarlı gruplara bölmeyi ve noktalama işaretlerini bile kerih görmüşlerdir. **Dolayısıyla bizler biliyoruz ki, üzerinde ittifak edilen Mushaf'ta yazılı olan Kur'an olup onun dışında kalanlar ise Kur'an'dan değildir; zira örf ve adet olarak Kur'an'ı ezberlemeye yönelik birtakım sebeplerin var olmasıyla Kur'an'ın bir kısmının ihmal edilmesi imkansızdır; bu yüzden Kur'an'dan olmayan bir şey nakledilemez veya ona karıştırılmaz.**]

Mevsuatü'l-Fıkhiyye şöyle devam etmektedir: **[Kur'an'dan olan her şeyin, aslının ve cüzlerinin mütevatir olması gerektiği noktasında bir ihtilaf yoktur.** Kur'an'ın mahalli, yerleşimi ve tertibine gelince; ehli sünnetten olan muhakkiklere göre aynı şekilde olması, yani mütevatir olması gerekir. Müsellemü's Sübût ve Şerhahu Fevâtihu'r Rahamût'ta şöyle geçmektedir: **Ahad olarak nakledilenler kesinlikle Kur'an değildir ve mezhep sahiplerinden hiçbirinin bu hususta ihtilaf ettiği bilinmemektedir.** Kur'an'ın nakledilmesine yönelik sebeplerden birine, onun meydan okumayı içermesini delil göstermiştir; çünkü o, tüm mana ve nüzumu (Kur'an-ı Kerim'in lafız, mana ve tertip bakımından insicamlı olması) itibariyle hükümlerin aslıdır, hatta onun nüzumu birçok hükümle bağlantılıdır; zira her asırda okuma ve yazma olarak kutsal sayılmıştır. Dolayısıyla sahabenin onu ezberleme çabası, kesin mütevatir olduğunu bilmesinden dolayıdır ve onun nakledilmesinin sebeplerinde bulunan her şey, genellikle mütevatir olarak nakledilmiştir. Bu yüzden onun varlığı, genel olarak herkesin nezdinde mütevatir olması gerekir. Dolayısıyla lazım olan (gereken) yoksa -ki o tevatür olmasıdır- o zaman kesinlikle melzum olan (gerektiren) da yoktur; **bu yüzden ahad olarak nakledilenler mütevatir olmadığı gibi Kur'an da değildir...** Bitti.

b- Suyuti'nin, (el-İtkan Fi Ulumil Kur'an "1/279) adlı kitabında şöyle geçmektedir: [Ebu Ubeyd Fezâilî'l Kur'an'da şöyle demiştir: Şaz olan kiraatten maksat, meşhur olan kiraatin tefsir edilmesi ve anlamlarının açıklanmasıdır; tıpkı Aîşe ve Hafsa'nın، والصلاة الوسطى صلاة العصر "Orta namaz, ikinci namazdır" şeklinde okuması, İbn Mesud'un: فَأَقْطَعُوا أَيْمَانَهُمَا "Sağ ellerini kesin" şeklinde okuması ve Cabir'in de: فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِيٍّ لَهُنَّ غُفُورٌ رَحِيمٌ "Şüphesiz Allah fuhşa zorlanmalarından sonra (o kadınlara karşı) bağışlayıcı, esirgeyicidir" şeklinde okuması gibi. Şöyle dedi: **Bu harfler ve benzerleri, Kur'an'ın tefsiri olmuştur; Tabiin'den tefsir hakkında böyle bir şey rivayet edilmişse güzel olmuştur; peki ya büyük Sahabelerden rivayet edilmişse nasıl olur acaba...**]

Umarım bu cevap yeterli olmuştur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah'tır.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 22 Zilhicce 1443

M. 21/07/2022

Cevaba, Emir'in (Allah onu korusun) web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<https://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4268/>